

שמוזנותם עליו יא. ומכל מקום עדיף שיתן להם המזונות ע"י קטן יא*.

ה. כתבו הפוסקים שאין ראוי ליתן חיטים לפני העופות בשבת "שירה" שהרי עופות אלו אין מזונותן עליו, ולכן אסור לתת לפניהם מזונות יב. ויש שקיימו המנהג יג. ויש שכתב שראוי שיתן

יא* אשל אברהם שם בסיום דבריו, דמ"מ על צד היותר טוב נכון להאכיל ע"י קטנים, עיי"ש.

יב. מג"א סימן שכד ס"ק ז, א"ר שם ס"ק יב ושו"ע הגר"ז שם סעיף ח, ומשנ"ב שם ס"ק ל. וכ"ה בקיצור שו"ע סימן פז סעיף יח. וגם בסידור היעב"ץ [לחודש שבט] כתב דמה שנהגו לתת חטים לפני העופות [בשבת שירה], שטות הוא ואיסור, עכת"ד.

יג. בתוספת שבת שם בסימן שכד ס"ק יז כתב לקיים המנהג, דכיון שנהגו כן לשם מצוה, דמרגלא בפומייהו שהעופות אמרו שירה בים, לכך אין להקפיד בזה, והו"ד בדעת תורה שם סעיף יא, בכף החיים שם ס"ק מז, ובערוך השולחן שם סעיף ג, וכ"כ המנחת שבת שם ס"ק טו. נולפ"ז ההיתר הוא משום שעושים כן לשם מצוה.

ובאשל אברהם [לאב"ד בוטשאטש] או"ח סימן קסז סעיף ו, כתב שאין זה בגדר שבות גמור, ואין בדבר זה קפידא לכו"ע, שהרי משום צער בעלי חיים התירו חז"ל שבות, כל שכן בזה שכאשר מריח את המאכל ואינו מקבל ממנו יש לו צער מכך, וזהו מעין איסור חסימה דדישה, שנאסר משום צער בעלי חיים, והאכלה לבעלי חיים שאין מזונותן עליו אינו שבות גמור. [ועי' במש"נ לעיל הערה יא לדון בדבריו]. ועי' להלן הערה טו-טז טעמים נוספים להתיר בזה.

לדבריהם אין מקור להתיר ליתן מזון בשבת לשאר בעלי חיים מטעם זה.

יא. אשל אברהם [לאב"ד בוטשאטש] או"ח סימן קסז סעיף ו, שיש ליישב מנהג בעלי הבתים שאינם חוששים ומאכילים בעצמם את התתולים שלהם בשבת ויו"ט, ופירש דההיתר הוא משום שיש בזה צער בעלי חיים כשבעלי חיים מריחים את המאכל ואין נותנים להם ממנו, וזהו מעין איסור חסימה דדישה שאסרה תורה משום צער בעלי חיים, והרי איסור זה של האכלת בעלי חיים שאין מזונותן עליו איננו שבות גמור.

והוסיף שיש בזה עוד צד להתיר, שכיון שבזמן שהחתול מריח את המאכל איכא צער בעלי חיים, ממילא כבר נחשב מחמת כך שמוזנותיו מוטלים על האדם, וליכא בזה שבות כלל, [וכתב דהיתר זה אמור אע"פ שלגבי הקדמת מזונותיהם אין חוששים אותם בני אדם להקדים אכילת בעלי חיים אלו לאכילת עצמם, וזהו משום שבדרך כלל אין מזונות אותם בעלי חיים עליהם], עיי"ש עוד.

[ויש לעיין אם מש"כ שמחמת שמריח החתול המזונות נחשב מזונותם עליו, היינו משום עצם הצער שיש לבעלי חיים בכך נחשב מזונותם עליו. או שטעמו הוא רק מחמת שהצער נגרם לבעלי חיים מחמת שמריחים את המאכל שלו, לכן נחשב זה כמו שמוזנותם מוטלים עליו, ודוקא מחמת כך שהצער נגרם מחמתו עליו לזונם, ודו"ק].

לפני העופות ע"י קטן יד. [ועיין בהערה אופנים נוספים לקיים המנהג יד*].

ובתחילת דבריהם כתבו הערוך השולחן והמנחת שבת שם דמנהג ישראל תורה, דמשום טעם זה שאומרים שהעופות אמרו שירה על הים, נחשב שאין אנו טורחים בשביל העופות אלא בשבילנו, שאנו מחזיקים לעופות טובה על כך, וכיון שכוונתנו לזכור שמחת שירת הים, לית לן בה, עיי"ש. וע"ע בנמוקי או"ח [מונקאטש] סימן שכד מה שהאריך לבאר דע"פ הלכה אין איסור כלל להאכיל העופות בשבת שירה, וסיים שם דבפרט דיש לסמוך על מה שהביא שם בשם הלבוש שהתיר בימות החורף לתת לכל העופות מזונות גם אם אין מזונותן עליו, משום שאין מצויים להם בשדה, וכיון דשבת שירה הוא בימות החורף, לכך א"ש מנהגן של ישראל, עיי"ש.

וטעם נוסף למנהג זה הביאו בנמוקי או"ח שם, ובליקוטי מהרי"ח ח"ג [במנהגי חודש שבט] ובטעמי המנהגים [בליקוטים אות צח] בשם ספר שער בת רבים, דמקובל מכמה גדולים כי דתן ואבירם רצו ברשותם להכתיש דברי נביאות משה רבינו שאמר שביום השבת לא ירד מן, ולכן פיזרו בליל שבת על הארץ מהמן שנשאר להם מערב שבת, כדי להוכיח לעם שירד מן גם בליל שבת, וקודם אור הבוקר של שבת לקטו הציפורים את המן שפיזרו דתן ואבירם, וכשרצו דתן ואבירם להראות לפני העם המן שהניחו בשקרותם, לא מצאו מאומה כי אכלוהו הצפורים. וכתבו דלכן כתיב "יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו", ולא כתיב "ולא היה", שבאמת הניחו דתן ואבירם, ורק

העם "לא מצאו" את זה כשיצאו ללקוט בגלל שנטלום הצפרים], ולכן נותנים לצפורים שכרם ממאכלי השבת לזכר הנס.

ובטעמי המנהגים שם [אות צו] הביא לזה טעם נוסף בשם החת"ס, דנאמר במן "למען יראו את הלחם וגו'" [שמות טז לב], והיינו למען ידעו ויראו הדורות שבזמן שבוטחים בישועתו יתב' בלב שלם הוא ממציא מזון להם כאשר המציא לישראל במדבר. ונודע מאמר חז"ל שישראל נמשלו לצפור, ועתה בעוונתנו חרב ביהמ"ק ונגנזה צלוחית המן, לכך נהגו שבשבת שירה אשר בה נאמרה פרשת המן, זורקים מזונות לציפורים, להורות שאם ישראל הנמשלים לצפור יפנו את עצמם מעסקיהם ויעסקו בתורה ומצוות, אז ימציא השם יתב' להם מזונות בלי עמל ויגיעה, וירד להם המן מלמעלה כאשר הציפורים מוצאים מזונותיהם שנזרקים למעלה על גגותיהם, עכת"ד.

וטעמים נוספים במנהג זה הביאו ב"טעמי המנהגים" שם [אות צט], בספר "המטעמים" [בענייני שבת אות א-ג, עמ' 108], בספר "דבר יום ביומו" [חודש שבט, עמ' צב-צג], ובציץ אליעזר חי"ד סימן כח, ועוד.

יד. שם באשל אברהם או"ח סימן קסז סעיף ו בסו"ד, דאעפ"כ עדיף שיתן לעופות ע"י קטן [וכנ"ל בהערה יא*].

יד*. עי' באשל אברהם בתחילת דבריו שם שכתב שיכול לקיים מנהג נתינת מזון לפני הצפרים בשבת שירה, בכך שיתן לעופות שבבית, שגם בכך מסתמא מקיים המנהג וטעמו. [ואמנם כתב דאולי יש איזה

ו. יש שכתב שדוקא להניח המזונות לפני העופות ממש, אסור בשבת, אך מותר להניח במקום שאח"כ יבואו העופות ויטלו משם טו.

ז. וכן מאכל שכלאו הכי עומד להשליכו, רשאי להשליכו למקום שיבואו הצפורים ויאכלוהו טו. ולכן רשאי לנער את המפה מהפידורים שעליה, אע"פ שהצפורים יבואו ויאכלו את הפידורים האלו יו.

ח. מותר להוסיף מים לדגים שבאקווריום בשבת, לפי הצורך יח, שכיון שמוזנותיהם של דגים אלו הם על האדם, ובלי תוספת מים עלולים

טעם נכון ביותר ליתן לצפרים שבחוץ דוקא]. שכשמניח המזון עדיין העופות אינם נמצאים שם, אלא רק יבואו לאחר זמן. וכע"ז כתב בשו"ת ציץ אליעזר ח"ד סימן כח מדנפשיה להתיר לתת החטים לפני העופות בשבת שירה, שכיון שמניחים את החטים בחצר או על הגג לפני שהעופות הגיעו לשם, ורק אח"כ כשמריחים העופות שיש שם אוכל הם מגיעים, יש בכך היכר שאיננו מניחים לשם טורח בשבילם, אלא בשבילנו, [ע"י לעיל הערה יג בטעמי המנהג], עיי"ש.

מז. אשל אברהם [לאב"ד בוטשאטש] סימן שכד סעיף יא, דאף שאין ליתן בשבת ויו"ט מזונות לפני בעלי חיים שאין מזונותם מוטל עליו, מ"מ כשמשליך מאכל מידו בלאו הכי ורוצה לזורקו למקום אחר, י"ל שמותר לזורק לפני בעלי חיים. וכל שכן אם בלא"ה היה גם זורק שם, עכת"ד.

יו. שש"כ פרק כז הערה סט, דכיון דעיקר הטעם הוא משום טירחא [וכנ"ל בהערה א], לכן באופן זה לא שייך טירחא, מכיון שאינו טורח אלא לעצמו, לנקות את המפה, ולכך שרי.

יח. ע"פ החיי אדם כלל לא סימן ב. נע"י

ובמנחת שבת בסימן שכד ס"ק טו [לאחר שכתב צדדי היתר בנתינה לפני הצפורים], כתב דמ"מ "מהיות טוב אל תקרי רע", יש ללמד דעת את העם שיניחו את החטים בערב שבת, [נסמוך לערב, שלא יבואו העופות לאכלם בערב שבת], עכת"ד. [ושמעתי בשם הגרי"צ דינר שליט"א שכן היה המנהג בקהילות באשכנז. ויש שהיו מכסים המאכל בערב שבת עם כלי, ובשבת היו מסלקים את הכיסוי]. ומובא על בעל הקה"י שכדי לקיים את המנהג לתת לפני העופות, היה דרכו להניח לפניהם מזון רק ביום ראשון לאחר השבת. [נע"י ב"ארחות רבינו" ח"א עמ' קנב, אות רא] וע"ע בסמוך [סעיפים ו-ז] אופני היתר נוספים לקיים המנהג.

מז. במקור חיים [לבעל החוות יאיר] שם בסימן שכד סעיף יא הביא דברי המג"א שאין לתת חטים בשבת שירה לפני העופות, ונחלק עליו, דלא נאסר אלא כשנותן לפניהם, דמינכרא לכל שטורח בשבילם, אך כשמניח לפני החלון, מאי קעביד, עיי"ש. ועד"ז כתב המנחת שבת [סימן שכד ס"ק טו] דאם טעם האיסור משום שמא יצודם, לא שייך איסור זה באופן